

цінних паперів, кожна з яких характеризується множинністю ознак, критеріїв, характеристик тощо. Отже, держава практично не в стані передбачити та своєчасно здійснити необхідні профілактичні заходи по упередженню "законних порушень" (дозволено все, що не заборонено) на фондових ринках. Все це провокує реальні можливості для розширеного відтворення віртуального капіталу.

Водночас не можна вважати нормальним некерований процес перманентного нарощування фіктивно-спекулятивного капіталу, головним чином в формі фондових інструментів, абсолютно відірваних від своєї матеріальної основи та втягнутих в круговорот автономного самозростання. Така віртуальність – не просто глобальна самоомана, а і "фінансова бомба", що реально загрожує відчутними руйнаціями (якщо не крахом) світової фінансової системи. Про реальні загрози, які несє з собою фіктивно-спекулятивний капітал, у свій час попереджали фінансові аналітики. Однак, за відсутності ефективного фінансово-правового регулювання спекулятивних ринків відтворюються ситуації, що можуть відіграти край згубну роль – проявитись в ролі "зброї масового враження фінансів" [8].

Зрозуміло, що фінансова сфера і зокрема фінансові ринки, в рамках яких точиться безкінечна боротьба за примноження капіталу, – це постійний ризик. Водночас істинною причиною нових фінансових катаклізмів можуть стати не розмаїття цінних паперів та їх похідних, не деривативи як такі, а недосконале фінансово-правове ре-

гулювання, не повноважна (достатньо не відрегульована законодавством) система фінансового права.

Можна погодитися з висновком, що глобальна фінансова архітектура постає як самодостатня полісистема, що функціонує за своїми законами. Ці закони формують найновішу кінетичну економіко-фінансову структуру, і нам ще слід виявити багато її загадок, а отже, збагнути усю глибину сутності трансформованих закономірностей її розвитку [9].

Виходячи з цього, фінансове законодавство, а звідси і фінансове право, повинні відігравати все більш вагому роль у посиленні нормативно-правового забезпечення руху та розширеного відтворення фінансового капіталу. Його більш виважене фінансово-правове позиціонування стало не просто об'єктивною потребою, а і найбільш актуальним завданням як для кожної національної економіки так і світової системи в цілому.

1. Эрнандо де Сото. Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире. – М.: Олимп Бизнес, 2001. – С. 70. 2. Карл Маркс. Капитал. Том III. – С. 446. 3. Там само, с. 447. 4. Петер Нобель. Швейцарское финансовое право и международные стандарты. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – С. 667, 670. 5. Эксперт. Украинский деловой журнал, 2007, № 135. – С. 45. 6. Див.: Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 3. – С. 26. 7. Див.: Там само. – С.5. 8. Див про це: Ковальчук А.Т. Финансовое право в рыночных системах. К.: "Парламентское изд-во". – 2008. – С.420. 9. Див.: Финансовый рынок Украины. – 2008. – № 9. – С. 5.

Надійшла до редколегії 10.06.2009

Л. Лисяк, канд. екон. наук, доц.

ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Здійснено оцінку пріоритетів сучасної бюджетної політики в Україні. Обґрунтовано необхідність коригування пріоритетів бюджетної політики країни в умовах світової фінансової кризи.

In the article the Ukrainian budgetary policy's system of priorities has been estimated. The necessary of the budgetary policy's reorientation in the country has been grounded taking into consideration the worldwide financial crisis.

Останнім часом у зв'язку з внутрішньою нестійкістю економік країн світу, у тому числі й України, структурними змінами та необхідністю виходу на нову якість економічного зростання та розвитку, посилюються спроби модернізувати економічну політику держави та її вагомий напрям – бюджетну. Різним аспектам визначення пріоритетів бюджетної політики та засобів їх реалізації присвячені праці багатьох українських вчених та практиків, зокрема, М.М. Єрмошенко, В.П. Кудряшова, А.І. М'яковського, К.В. Павлюк, Д.О. Полозенка, А.М. Соколовської, І.Я. Чугунова, Л.М. Шаблістої та ін. Новий

підхід, який відповідав би сучасній соціально-економічній організації суспільства та сприяв подоланню труднощів фінансового забезпечення функцій держави, потребує коригування пріоритетів бюджетної політики з метою подолання чи пом'якшення впливу на вітчизняну економіку світової фінансової кризи.

Формування і реалізація сучасної бюджетної політики в Україні відбувається в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, що обумовлює потребу визначення пріоритетів. Індикатором пріоритетності того чи іншого напрямку бюджетної політики виступає структура видатків бюджету (табл. 1).

Таблиця 1. Структура видатків зведеного бюджету України, % [4]

Видатки	2005	2006	2007
Всього видатків			
Загальнодержавні функції	10,9	6,9	6,5
Оборона	4,2	3,6	4,2
Громадський порядок, безпека та судова влада	7,2	7,3	8,1
Економічна діяльність	13,6	15,6	18,4
Охорона навколишнього природного середовища	0,9	0,9	0,9
Житлово-комунальне господарство	2,8	4,6	2,6
Охорона здоров'я	10,9	11,2	11,7
Духовний та фізичний розвиток	2,4	2,5	2,5
Освіта	18,9	19,3	19,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення	28,2	23,7	21,4

Аналіз структури видатків зведеного бюджету України свідчить про пріоритетність соціальної спрямованості бюджету, зокрема високу частку видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, що відповідає світовим тенденціям. Впродовж 2005-2007 рр. зростає питома частка видатків зведеного бюджету на освіту і охорону

здоров'я. Питома вага видатків на економічну діяльність у загальній сумі видатків зведеного бюджету поступово збільшується: з 136 % у 2005р. до 15,6 % у 2006 р. і 18,4 % у 2007 р. Слід врахувати, що у 2005 р. частка видатків на економічну діяльність була у 2,8 рази нижча за аналогічний показник у 1992 р., який скла-

дав 37,2 %. Більш детальний аналіз статистичних даних [4] свідчить, що збільшення питомої ваги видатків на економічну діяльність відбувається за рахунок збільшення питомої ваги видатків на розвиток галузей АПК (у загальній сумі видатків на економічну діяльність у 2005 р. – 3,6 %, у 2006 р. – 3,7 %, у 2007 р. – 3,7 %), паливно-енергетичного комплексу (відповідно 2,8 %, 3,0 %, 3,2 %, із них на вугільну галузь та галузі з видо-

бутку твердого палива відповідно 2,2 %, 2,3 %, 2,4 %), транспорт (відповідно 3,8 %, 5,2 %, 6,5 %).

Фінансові ресурси, які перерозподіляються через бюджетну систему в Україні зростають, питома вага податків у ВВП є нестабільною, у цілому інвестиції в основний капітал мають тенденцію до щорічного зростання в абсолютному вимірі (табл. 2).

Таблиця 2. Показники зведеного бюджету України та державні інвестиції [4]

Роки	Доходи	Видатки	Дефіцит (-)/профіцит	Питома вага податків	Питома вага дефіциту (-)/профіциту	Інвестиції в основний капітал	
						у фактичних цінах	у % до попереднього року
млрд. грн.			у % до ВВП			млн. грн.	
1996	30,2	34,2	-4,0	37,0	-4,9	12 557	78,0
1997	28,1	34,3	-6,2	30,1	-6,6	12 401	91,2
1998	28,9	31,2	-2,3	28,2	-2,2	13 958	106,1
1999	32,9	34,8	-1,9	25,2	-1,5	17 552	100,4
2000	49,1	48,1	1,0	28,9	0,6	23 629	114,4
2001	54,9	55,5	-0,6	26,9	-0,3	32 573	120,8
2002	61,9	60,3	1,6	27,4	0,7	37 178	108,9
2003	75,3	75,8	-0,5	28,2	-0,2	51 011	131,3
2004	91,5	102,5	-11,0	26,5	-3,2	75 714	128,0
2005	134,2	142,0	-7,8	31,0	-1,8	93 096	122,9
2006	171,8	175,5	-3,7	30,6	-0,7	125 253,7	134,5
2007	219,9	227,6	-7,7	29,4	-1,1	78 054, 5*	-

*За січень-вересень 2007 р.

Зростання інвестицій в основний капітал, які здійснювалися у 2000 – 2001 рр., змінилося нестабільним зростанням у наступні роки, водночас з 2003 р. їх щорічне збільшення становило більш ніж 20 %. За січень-вересень 2007 р. інвестиції в основний капітал за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів збільшилися майже у 2,4 рази порівняно з цим же періодом 2006 р., у якому їх розмір складав 32887 млн грн. Низьку ефективність має структура бюджетних інвестицій за напрямками вкладень. Так, із загальної суми капітальних вкладень за рахунок бюджетних коштів впродовж 1995-2005 рр. 40 % спрямовувалося у промисловість, із них лише 20 % – у переробну промисловість.

Офіційні статистичні дані свідчать про незначну інвестиційно-інноваційну активність підприємств в Україні впродовж 1994 – 2007 рр. Якщо у 1994 р. питома вага підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств складала 26 %, то у 2005 р. – 8,2 %, у 2006 р. – 10 % [4]. За розрахунками, загальна сума витрат на інноваційну діяльність у 2006 р. складала близько 1,2 % ВВП, у тому числі за рахунок державного бюджету було профінансовано лише 1,9 % від загальної суми витрат. З 2005 р. відбулося витіснення бюджетних інвестицій соціальними видатками бюджету. Капітальні видатки зведеного бюджету з 6 % ВВП у 2004 р. знизилися до 4,6 % ВВП у 2005 р., аналогічна тенденція збереглася і в 2006 р. У бюджеті 2007 р., який визначено як бюджет розвитку, на інноваційно-інвестиційні проекти була запланована сума 26 млрд. грн., що складає 4,5 % від ВВП. У Декларації цілей і завдань бюджетної політики на 2008 рік та у Декларації цілей і завдань бюджетної політики на 2009 рік для забезпечення позитивної динаміки економічного зростання та розбуду конкурентоспроможної економіки серед інших визначено пріоритетними інноваційний розвиток економіки та подолання технічного відставання.

Результати нестійкої динаміки інвестицій в основний капітал та неефективної їх структури є наслідком того, що серед механізмів впливу держави на їх активізацію неповною мірою та непослідовно використовуються інструменти бюджетної та податкової політики, дієвість яких доведена світовим досвідом.

Залежність бюджетної політики від великої кількості факторів економічного та позаекономічного характеру (як внутрішніх, так і зовнішніх) потребує вироблення адекватних ситуації в країні цілей і завдань з урахуванням змін у світовому просторі. Вплив сучасних глобалізаційних процесів на внутрішню економічну політику держави посилюється. Якщо слабка втягнутість у світові фінансові ринки України наприкінці ХХ ст. дозволила не відчувати руйнівного впливу світової фінансової кризи, то сьогоднішня ситуація дещо змінилася. Основним фактором нестабільності на сучасному етапі є непередбачуване і різке коливання світових цін на товари сировинної групи та продукцію неглибокої переробки, які складають в експорті України значну частку. Іншим джерелом впливу зовнішнього середовища стає зміна потоків капіталу. В умовах нерозвиненості фінансового ринку, звуження кредитних операцій банківської системи, фінансовий стан підприємств різко погіршується. Інфляція, коливання обмінного курсу гривні, підвищення процентних ставок за кредитами, як показують дослідження, негативно впливають на інвестиційний попит та, як наслідок, знижуються темпи економічного зростання. Об'єктивні вимоги до макроекономічної політики, які обумовлені зростаючою залежністю української економіки від зовнішніх факторів, потребують вибору конкретного варіанту бюджетної політики, який має формуватися за максимально можливої нейтралізації проявів політизованості та популізму.

Вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на розмір доходів бюджету у напрямку їх зниження потребує коригування бюджетної політики, що можливо здійснити відомими способами: шляхом зниження величини державних видатків, підвищення податків чи здійснення запозичень.

Колівання цін, посилення проблем соціальної захищеності населення в умовах розбалансування економічної та фінансової системи потребує коригування не лише тактичних цілей, а й стратегічних напрямів бюджетної політики. Слід погодитися з російським вченим, що "Зовнішня волатильність робить не лише помилковим, але навіть небезпечним "статичний", обмежений рамками поточного року підхід до бюджетних проблем" [2, с. 8]. У

цьому контексті інструментом згладжування видатків бюджету при нестабільних доходах є проциклічна бюджетна політика у сфері державного боргу, яка полягає у збільшенні запозичень у фазі спаду та їх зменшенні у фазі підйому. Природна обмеженість цього інструменту, з огляду на світовий досвід, може бути доповнена резервом бюджету, який створюється шляхом збереження суми перевищення бюджетних доходів на їх стандартним рівнем у роки сприятливої економічної кон'юнктури. Можливість створити такий резерв за рахунок надходження значних коштів від реалізації стратегічних об'єктів державної власності Україна не використала. Більше того, за цей період (2004-2005 рр.) збільшилася майже на 3,5 млрд дол США зовнішня заборгованість органів державного управління [4]. Таким чином, проблема узгодження поточних і стратегічних цілей та пріоритетів бюджетної політики в Україні залишається гострою.

Для вибору найбільш актуального у сучасних соціально-економічних та інституційних умовах цільового орієнтиру бюджетної політики та визначення її пріоритетів вагоме значення має дослідження можливого переліку цілей механізму узгодження економічних інтересів різних суб'єктів бюджетної політики. Основними складовими такого механізму є підсистеми регулюючих, соціальних та фіскальних цілей бюджетної політики. У підсистемі регулюючих цілей бюджетної політики виділяють наступні: регулювання рівня ділової активності на окремих ринках; регулювання процесу перерозподілу фінансових ресурсів між секторами національної економіки; регулювання рівня задоволення суспільних потреб з боку національної економіки у цілому; стимулювання структурних зрушень в економіці; забезпечення необхідних умов для економічного розвитку й інвестицій в національну економіку; побудова справедливої податкової системи по відношенню до платників податків (які знаходяться у різних економічних умовах) та ефективної щодо наповнення бюджету; регулювання рівня податкового навантаження на платників податків; стимулювання податковими інструментами позитивних структурних зрушень в економіці; забезпечення сприятливих умов для економічного розвитку та інвестицій у національну економіку; регулювання податками, окремими податковими режимами чи методами податкового регулювання розвитку ринкової інфраструктури, національного виробництва та економічного зростання. До перерахованих цілей слід додати укріплення фінансової спроможності місцевих бюджетів, створення стимулів для збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів та раціональне їх спрямування у відповідності з цілями розвитку регіону. Виокремлення найбільш адекватних сучасним умовам країни цілей є надзвичайно важливим завданням.

Сучасна модель державного регулювання національної економіки у контексті процесів регіоналізації та глобалізації має будуватися зважаючи на завдання забезпечення макрофінансової стабільності, стимулювання економічного зростання, сталого розвитку та економічної безпеки в сучасній економічній політиці, що потребує проведення виваженої бюджетної політики, як вагомого фактора динамічного соціально-економічного розвитку, необхідної умови стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства, попередження екологічних проблем. Це можливо завдяки тому, що політика у сфері бюджетних видатків впливає, перш за все, на соціальну сферу економіки. Крім того, через систему державних (муніципальних) замовлень можуть вирішуватися завдання суспільного відтворення, здійснюватися селективний вплив на економічні та соціальні процеси за пріоритетними напрямками.

Сучасна держава, особливо в умовах економічної кризи, може дати свого роду "імпульс", "поштовх" для росту економіки, що також відобразиться у бюджетній політиці видатків. За Кейнсом, держава компенсує нестачу приватної активності у сфері інвестицій [1, с.168-169]. При цьому зростання компоненту державних (суспільних) інвестицій (державних видатків) у структурі агрегованого (сукупного) попиту виражатиметься у тому, що "держава... братиме на себе все більшу відповідальність за пряму організацію інвестицій" [1, с. 229]. Відносно невеликі розміри номінального ВВП в Україні, який перерозподіляється через бюджет, потребують раціонального балансування між різними напрямками видатків бюджету.

Сучасна бюджетна політика має здійснювати ефективний перерозподіл ВВП і використати національного багатства, тим самим створюючи стимули і умови для макроекономічної стабілізації та подальшого сталого розвитку суспільства. Ринкові механізми не продукують стимулів для розвитку передових галузей, які формують відтворювальний контур п'ятого технологічного укладу, отже є джерелом підвищення конкурентоспроможності держави. Як відомо, державні інвестиції за рахунок бюджетів усіх рівнів призначені формувати у приватних інвесторів стимули для активізації інвестиційної діяльності, сприяти концентрації ресурсів на тих напрямках, які визначені у суспільстві як пріоритетні. Здійснюючи інвестиції у різних формах (реальні інвестиції (капітальні вкладення) чи фінансові інвестиції (внески до статутних фондів суб'єктів господарювання, придбання акцій чи прав участі у управлінні підприємством)), держава за рахунок бюджетних інвестицій здійснює фінансування державних програм, проведення науково-дослідних та проектних робіт та ін. Впровадження нових технологічних процесів на українських підприємствах, оновлення основного капіталу потребує значних фінансових ресурсів. Бюджетні кошти мають бути сконцентровані на стратегічних пріоритетних напрямках розвитку. Академік А.А. Чухно акцентує увагу, що прихильники "інвестиційної" моделі розвитку мають врахувати, що збільшення інвестицій тоді має ефект, "коли інвестиції, їхня структура відбиває технологічну структуру економіки і забезпечує пріоритетний розвиток вищих технологічних укладів" [5, с. 4-10].

Для реалізації пріоритетних напрямків та досягнення намічених цілей бюджетної політики необхідно задіяти інструментарій її окремих елементів – податкової політики, політики у сфері видатків, боргової політики, трансфертної політики та інших. Бюджетна політика у галузі дефіциту і боргу – могутній інструмент макроекономічного регулювання, тісно пов'язаний з грошово-кредитною сферою. Нарешті, вплив на процеси регіонального (територіального) розвитку, перш за все, здійснюється у сфері міжбюджетних відносин. Світовий досвід наочно переконує в тому, що країни у різні часи успішно застосовували бюджетно-регулятивні підйоми подолання структурних диспропорцій, виведення економіки на передові конкурентні позиції.

Упорядкування підсистеми регулюючих цілей бюджетної політики, дозволяє отримати її наступні цільові орієнтири: регулювання процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві та регулювання рівня задоволення суспільних потреб. Обмежуваними умовами досягнення цільових орієнтирів є забезпечення необхідних умов для економічного розвитку й інвестицій у національну економіку та створення податкових стимулів для розвитку економічної інфраструктури.

Розвиток пріоритетних напрямків, окремих галузей, сприяння економічному розвитку регіонів є метою бюджетного інвестування. Обмеженість бюджетних коштів

диктує умови ретельного вибору напрямів бюджетного інвестування та звуження їх кількості, зосередження уваги на об'єктах, які мають вагоме суспільне значення та не є привабливими з позиції приватного капіталу, що загострює проблему пріоритетів бюджетної політики. Велика кількість "вузьких місць" в українському суспільстві та традиційне намагання вирішення більшості їх за рахунок коштів бюджету призводить до розпорошування бюджетних коштів за різними напрямками, не створює стимулюючого ефекту, породжує пасивну споживчу поведінку. На 2007 р. інвестиційну підтримку спрямовувалося на: галузі соціально-культурного призначення, паливно-енергетичний комплекс (вугільна промисловість), енергозберігаючі технології, розвиток та утримання мережі автомобільних доріг, програму утилізації боєприпасів, ракетно-космічну галузь та літакобудування, науково-технічні та інноваційні проекти. У Декларації цілей і завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетній декларації) наголошується у на необхідності концентрації бюджетних ресурсів на виконанні пріоритетних державних (цільових) програм у відповідних галузях та сферах (літакобудування, розвиток мінерально-сировинної бази, ракетно-космічної, оборонної, вугільної та ін.). Як видно, розвиток п'ятого технологічного укладу, практично не стимулюється. На сьогодні функціонально значущим є наслідування пріоритетним напрямкам науково-технічного розвитку, підтримка фундаментальної науки, насамперед розробок вітчизняних наукових шкіл, що мають світове визнання, розвиток базових прикладних досліджень і технологій.

Україна нагромадила значний науковий та виробничий потенціал, що здатні забезпечити стратегічний вихід вітчизняної продукції на світовий ринок, розроблення технологій збереження і захисту здоров'я людини, забезпечення населення медичною технікою, впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій, формування "точок зростання" – наукомістких виробничих процесів, державна підтримка створення та функціонування інноваційних структур (технопарків, інкубаторів тощо), технологічне і технічне оновлення базових галузей економіки країни, створення високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів, реалізація яких може дати якнайшвидшу віддачу й започаткує прогресивні зміни у структурі виробництва і тенденціях його розвитку. Україна, маючи значний науково-технологічний потенціал, може налагоджувати співробітництво в галузі авіакосмічних технологій, ресурсо- і енергозбереження (економічні тепло-енергогенеруючі технології), розробки нових матеріалів (матеріали, що запам'ятовують форми, біосумісні матеріали, матеріали з керівними функціональними якостями), захисту природних екосистем і покращення умов життя населення (технології очищення питної води, технології переробки сільськогосподарських відходів) та ін.

З метою забезпечення національної конкурентоспроможності на урядовому рівні слід визначити головні науково-технічні, міжгалузеві й галузеві пріоритети, більш активно регулювати діяльність державних і приватних підприємств, фінансувати фундаментальні дослідження та дослідно-конструкторські розробки. При цьому бюджетна політика має бути узгодженою з цілями і завданнями структурної політики, сприяти створенню високо-ефективної, спроможної до саморозвитку соціально орієнтованої економічної системи ринкового типу.

Вагомим чинником інвестиційно-інноваційної активності є застосування механізмів податкової політики. Податкове стимулювання суб'єктів господарювання, як необхідна умова реалізації моделі інвестиційно-інноваційної розвитку економіки, має здійснюватися за допомогою розширення інструментального характеру

бюджетної та податкової політики, зокрема за рахунок використання напрацьованих світовою практикою ефективних стимулюючих механізмів. Серед податкових механізмів, які з успіхом використовувалися у різних країнах світу для стимулювання інвестиційно-інноваційної активності та можуть застосовуватися в Україні, найбільш привабливими є: зменшення об'єкту оподаткування на суму інвестиційних витрат; перенесення сплати податку на прибуток у зв'язку з реалізацією інноваційних та інвестиційних проектів і надання права підприємству, що здійснює інвестиції на перенесення термінів сплати на ті періоди, коли інвестиції починають давати віддачу; інноваційний податковий кредит, який на відміну від зменшення об'єкту оподаткування являє собою зменшення суми податкових зобов'язань платника на повну суму інвестиційно-інноваційних витрат платника податку; пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, "ноу-хау" та інших нематеріальних активів, що входять до складу інтелектуальної власності; застосування понижених ставок оподаткування прибутку від реалізації інноваційного проекту. Податкові методи державного стимулювання доцільно використовувати у традиційних галузях металургії, хімічній промисловості, сільському господарстві, енергетиці, які мають достатній потенціал для саморозвитку. У Проекті Податкового кодексу передбачено використання податкових пільг для стимулювання технологій енергозбереження і нетрадиційних джерел енергії, для інвестицій у будівництво об'єктів, які передаються у державну власність чи власність територіальних громад можливості змішаного фінансування інвестиційно-інноваційних проектів. Цілком справедливо, що податкові пільги можуть використовуватися у якості економічних стимулів за умови їх ефективності [3].

Незважаючи на те, що стимулювання науково-технічного прогресу за допомогою механізмів оподаткування усвідомлена у суспільстві і закріплена нормами права, дія окремих законодавчо встановлених пільг часто призупинялася законом про державний бюджет на відповідний рік. Крім того, зміни у податковому законодавстві у 2005 р. щодо скасування податкових пільг для суб'єктів підприємницької діяльності зареєстрованих у спеціальних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку, скасування податкових пільг із сплати ПДВ та податку на прибуток для окремих галузей, з одного боку, призвело до збільшення податкових надходжень до бюджету, що дало змогу забезпечити фінансування соціальних видатків з бюджетів всіх рівнів не збільшуючи дефіциту державного бюджету, з іншого, не сприяло активізації інноваційно-інвестиційних процесів внаслідок незбалансованості споживчого та інвестиційного попиту.

Використовуючи податкові інструменти державного регулювання держава повинна враховувати ступінь чутливості суб'єктів господарювання до зміни сили дії податкових впливів, оскільки застосування неадекватних економічних умов інструментів і важелів може призвести до подальшого відтоку капіталу за кордон або у тіньову діяльність. Тим більше, що сучасних умовах глобалізаційні процеси вносять усе більші корективи в масштаби, функції і механізми державного впливу на господарські процеси, знижуючи роль державних бар'єрів на шляху руху факторів виробництва.

Вченими доведено, що слабкий рівень сталості економічного розвитку країни відмічатиметься у випадку виснаження природного капіталу навіть при однакового мірою сталому розвитку матеріального і людського. Розвиток країни вважатиметься як значний з позиції сталості лише якщо запаси всіх складових капіталу не будуть зменшуватися, а гармонійно розвиватися. Отже,

для сталого розвитку важливим завданням держави має стати стимулювання ефективного використання всіх складових основного капіталу країни (людського, матеріально-речового, природничо-ресурсного). Важливим компонентом конкурентної стратегії стає політика, що націлена як на підвищення рівня життя, соціальної захищеності громадян, добробуту нації, так і на розвиток економічних процесів та раціональне використання природних запасів, охорони навколишнього середовища. Вирішення цих завдань забезпечить кращі факторні умови економічного зростання, пріоритетний розвиток інтелектуально орієнтованих видів виробництва, сприятиме підвищенню купівельної спроможності, розширенню внутрішнього ринку, зростанню інвестиційної активності з боку населення, створенню сприятливого інвестиційного клімату. Як показує аналіз, на сьогодні в Україні бюджетна політика не є каталізатором цих процесів, тому об'єктивною умовою як макроекономічної стабілізації, так і подальшого поступального розвитку має стати більш результативна, а не декларативна зміна бюджетних пріоритетів у напрямку стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів та гармонійного розвитку всіх компонентів сталого економічного розвитку, як необхідна умова досягнення найвищої цілі будь-якого суспільства – гідного рівня життя населення.

Підбиваючи підсумки варто відмітити, що держава має активніше впливати на інноваційно-інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, як підґрунтя подальшого розвитку суспільства. Якщо економічна система отримує додатковий імпульс розвитку від впровадження та реалізації цілей і завдань бюджетної політики, ефект від неї буде

позитивним. Тому постійний аналіз, оцінка, врахування наслідків та ефектів реалізації цілей і завдань бюджетної політики стратегічного і тактичного характеру у процесі державного регулювання дозволить більш реалістично оцінити її ефективність. Очевидно, що достовірність такої оцінки та її результат значною мірою буде залежати від вірної постановки цілей і завдань бюджетної політики.

Бюджетне регулювання в контексті економічного розвитку на базі інформаційно-технологічних досягнень, завдань забезпечення національної конкурентоспроможності та соціальної політики виступає в єдності із соціально-економічною стратегією та тактикою. Воно спрямовано на поліпшення соціально-економічного стану суспільства в цілому, постає умовою розв'язання ряду задач сучасного характеру, які пов'язані з особливостями сучасного інноваційного та конкурентного розвитку. Такий функціональний зв'язок зумовлює єдність цілей та, відповідно, практичних регуляторних задач бюджетної політики, їх узгодження з соціально-економічними цілями і завданнями з урахуванням розвитку сучасної національної регуляторної системи, що може складати перспективи подальших досліджень.

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег: Перевод с англ. – М.: Прогресс, 1984. 2. Гурвич Е. Бюджетная и монетарная политика в условиях нестабильной внешней конъюнктуры // Вопросы экономики. – 2006. – № 3. – С. 4-26. 3. Соколовська А. Податкові пільги в Україні: міфи та реальність // Вісник НБУ. – 2005. – №7. – С. 13-26. 4. Офіційний веб-сайт Держкомстату України / www.ukrstat.gov.ua, Міністерства фінансів України / www.minfin.gov.ua, Національного банку України / www.bank.gov.ua. 5. Чухно А.А. Нова економічна політика (теоретико-методологічні засади) // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 4-11.

Надійшла до редколегії 09.06.2009

В.Б. Тропіна, канд. екон. наук, доц.,
Г.Л. Гордієнко, студ.

СОЦІАЛЬНІ ДОМІНАНТИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто фактори, що обумовлені глобалізаційними процесами і які суттєво впливають на характер та динаміку національного соціального розвитку. Проаналізовано роль і значення фіскальної політики держави у формуванні системи соціальної безпеки особи та суспільства в умовах глобалізації.

The factors determined by globalization which essentially influence on nature and dynamics of national social development are investigated. It is analyzed the role and importance of state fiscal policy in formation of system of social security of the person and society in conditions of globalization.

В умовах глобалізації формуються нові умови інтеграції країн до світової спільноти. На сучасному етапі розвитку людства головним фактором його прогресивного, поступального розвитку є людина, її знання, творчі здібності, фізичний та моральний стан, що в свою чергу залежить від соціально-економічного розвитку країн, стану їх соціальної сфери. В Україні, як і в інших країнах, де відбувається трансформація суспільних відносин, проблема забезпечення відповідних параметрів соціального розвитку особи і суспільства набуває особливого значення, що обумовлено появою нових соціальних ризиків, пов'язаних з глобалізаційними процесами.

Досвід зарубіжних країн показує, що розв'язання соціальних проблем та розробка соціальної стратегії держави в сучасних умовах потребують принципово нових підходів, що базуються на врахуванні "зовнішніх за характером і глобальних за природою умов" [1, с.4]. Сучасні глобальні фактори, такі як зростання відкритості національних економік, транснаціоналізація виробництва та інтеграційні процеси, посилення міграційних процесів, формування тенденції до наднаціонального регулювання, примушують національні владні структури по-новому оцінювати проблеми соціально-економічного розвитку свої країн, переводять задачі та проблеми національного масштабу на рівень їх глобального розв'язання.

Процес глобалізації, з одного боку, сприяє розвитку людських ресурсів, а з іншого, ставить перед світовою спільнотою нові проблеми. Прибічники глобалізму відмічають, що його розвиток привів до таких результатів:

- ✓ країни, які активно долучилися до глобальних ринків і процесів, не тільки досягли більш високих темпів економічного зростання, але й покращили показники тривалості життя, рівень освіти, підвищили державні витрати на соціальні програми. В цих країнах спостерігалось покращання стану прав і свобод людини;
- ✓ досягнення у сфері людського розвитку у таких країнах перевищувало досягнення інших країн у два рази;
- ✓ абсолютний рівень добробуту у світі у період глобалізації реально підвищився. Головним результатом цього процесу у 80-90-х рр. стало абсолютне скорочення чисельності людей, що живуть за межею бідності;
- ✓ розширення міжнародної торгівлі створює можливість більшого вибору на споживчому ринку, і, відповідно, більшу можливість задовольняти потреби людей. Так, не дивлячись на те, що реальний валовий світовий продукт за період з 1950 р. по 1994 р. зріс у 5,5 рази, обсяг торгового обміну у світі за цей час збільшився у 14 разів.

Разом з тим дослідники відмічають одночасне загострення проблем, пов'язаних з корупцією і забрудненням навколишнього природного середовища, а також збільшення розриву у доходах різних верств населення в кра-